

Handläggare
Anette Strömberg
08-508 36 221

Till
Äldrenämnden
Den 17 november 2020

Mårten Lindskog
08-508 36 226

Remiss av Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024

Svar på remiss från kommunstyrelsen – dnr KS 2020/923

Förvaltningens förslag till beslut

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Patric Rylander
Förvaltningschef

Raili Karlsson
Avdelningschef

Sammanfattning

Socialförvaltningen har utarbetat ett nytt förslag till program för stöd till anhöriga 2021-2024, då programtiden för tidigare program för stöd till anhöriga löper ut. Programmet beskriver hur stadens socialtjänst ska arbeta med stöd till anhöriga. Stadsdelsnämnderna ska erbjuda anhöriga ett basutbud av service, råd och stöd samt erbjuda ett basutbud av generella insatser. Målgruppen för programmet har breddats och inkluderar bland annat barn som anhöriga och anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism eller har en kriminell livsstil. Målet med programmet är att staden har ett anhörigperspektiv som genomsyrar alla verksamheter. Syftet med programmet är att öka kvaliteten i stadens socialtjänst så att anhöriga har en bra livssituation, en god fysisk och psykisk hälsa och får likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Äldreförvaltningen instämmer i programmets mål och syfte och anser att det är angeläget att prioritera och arbeta i enlighet med det föreslagna programmet inklusive tillhörande åtgärdslista.

Äldreförvaltningen ser bland annat behov av att förtydliga och bredda perspektivet vad gäller målgruppen äldre. Äldreförvaltningen ser även

behov av att komplettera programmet med användandet av digitala arbetssätt.

Bakgrund

Socialförvaltningen har utarbetat ett nytt förslag till Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024, då programtiden för det tidigare programmet för stöd till anhöriga 2017-2020 löper ut. Det nya programmet har tagits fram utifrån utvärderingar av arbetet under föregående programperiod, genom enkäter riktade till medarbetare i stadens socialtjänst, kartläggning av stadens nuvarande anhörigstöd och nätverksmöten för stadens anhörigkonsulenter.

Kommunstyrelsen har remitterat ”Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024” för yttrande till stadsledningskontoret, äldrenämnden, Bromma, Kungsholmens, Rinkeby-Kista, Skarpnäcks, Spånga-Tensta och Södermalms stadsdelsnämnder, Kommunstyrelsens pensionärsråd, Kommunstyrelsens råd för funktionshinderfrågor, Anonyma Alkoholister, Autism- och Aspergerförbundet, Brukarföreningen i Stockholm, Demensföreningen i Stockholm, Funktionsrätt i Stockholms stad, Maskrosbarn, Musketörerna, PRO och SPF Seniorerna. Yttrandet ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast den 27 november.

Ärendet

Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024 är ett styrdokument för äldrenämnden, socialnämnden och stadsdelsnämnderna. Det ska så långt som möjligt tillämpas i uppdrag som staden ger andra organisationer. Målsättningen är att det finns ett anhörigperspektiv som genomsyrar alla verksamheter och yrkesgrupper som möter anhöriga. Programmet syftar till att öka kvaliteten i stadens socialtjänst så att anhöriga har en bra livssituation, en god fysisk och psykisk hälsa och får likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor.

Programmet är indelat i sju avsnitt. Det första avsnittet innehåller en inledning där olika aspekter av att vara anhörig beskrivs, en koppling till Agenda 2030 kring det preventiva arbetet belyses och målgruppen för programmet framgår. Målgrupperna är anhöriga som frivilligt vårdar, hjälper eller stödjer en närstående som är äldre, långvarigt sjuk, har en funktionsnedsättning eller en missbruks- eller beroendeproblematik. Det reviderade programmet har breddats och inkluderar även barn som anhöriga, anhöriga till personer med koppling till våldsbejakande extremism, anhöriga till personer med

en kriminell livsstil och anhöriga till personer som drabbats av skjutningar och dödligt våld.

I det andra avsnittet beskrivs lagstiftning, centrala begrepp och utgångspunkter för programmet. Stöd till anhöriga regleras i socialtjänstlagen och syftar till att tydliggöra att socialtjänsten ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som av fri vilja hjälper, vårdar eller stödjer en närstående. Centrala utgångspunkter är exempelvis att anhöriga ska ha kunskap om sina egna och den närståendes rättigheter, ha inflytande och uppmärksammas på sina behov.

Det tredje avsnittet berör den närståendes behov och belyser bland annat samverkan med anhöriga vid biståndshandläggning. Det fjärde avsnittet handlar om vilka anhöriga som omfattas av bestämmelserna i 5 kap 10 § socialtjänstlagen och vilka som inte omfattas. Kapitlet ger en närmare beskrivning av respektive målgrupp och hur behoven kan gestalta sig. I det femte avsnittet beskrivs olika former av stöd och hjälp till anhöriga, exempelvis enskilda samtal, utbildning, hjälp i hemmet eller ekonomisk ersättning.

I det sjätte avsnittet beskrivs organiseringen av utförandet av stödet till anhöriga, fackförvaltningarnas och stadsdelsnämndernas ansvar. En viktig inriktning är oberoende av organisering ska anhöriga få likvärdiga insatser oavsett var i staden de bor. I det sjunde avsnittet beskrivs samverkan med externa aktörer såsom civilsamhället och hälso- och sjukvården. Programmet avslutas med en åtgärdslista under programtiden och innehåller tio arbetssätt som ska genomföras enligt följande:

- Informationstillgänglighet för anhöriga
- Handläggning av direkt stöd till anhöriga som omfattas av bestämmelserna i 5 kap 10 § SoL
- Samverkan mellan socialtjänsten och civilsamhället
- Uppföljning av hur många anhöriga som tar del av direkt stöd som är biståndsbedömt enligt 4 kap 1 § SoL
- Stöd till anhöriga som inte omfattas av bestämmelserna i 5 kap 10 § SoL
- Effektivisering av planering, spridning och uppföljning av generella insatser
- Sprida anhörigperspektivet bland alla medarbetare som möter anhöriga
- Samverkan med Regionen och andra huvudmän
- Sprida informationen om barn som anhöriga

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningen. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 11 november 2020. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 10 november och socialnämndens, äldrenämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor den 12 november.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Av programmet framgår att det finns drygt 1,3 miljoner personer som vårdar, hjälper eller stödjer en närstående i Sverige. Många anhöriga utför ett omfattande, viktigt och frivilligt arbete för att vårda och stödja en närstående som är äldre, långvarigt sjuk eller har en funktionsnedsättning. Äldreförvaltningen anser att det är angeläget att under programtiden prioritera och arbeta i enlighet med det föreslagna programmet inklusive tillhörande åtgärdslista. Till skillnad mot tidigare har förslaget breddat målgrupperna och inkluderar nu bland annat barn som anhöriga och anhöriga till personer som har en kriminell livsstil, vilket äldreförvaltningen välkomnar. Likaså har lagstiftning, centrala begrepp och utgångspunkter tydliggjorts vilket är positivt.

Anhörigvårdare har en viktig roll, inte minst inom äldreomsorgen. Antalet äldre ökar vilket i kombination med en ökad medellivslängd, särskilt för män, bidrar till ett ökat sammanboende högre upp i åldrarna. Sannolikt kommer behovet av stöd och insatser för äldre anhörigvårdare öka på sikt. Äldreförvaltningen välkomnar därför programmet som ett centralt verktyg för att skapa tydlighet i förväntningar och likställighet i genomförande av stadsdelsförvaltningarnas aktiviteter. Äldreförvaltningen ser däremot ett behov av att i tillämpliga delar i programmet förtydliga målgruppen äldre då en stor del av anhöriginsatserna utförs av, och riktat till, en person som är äldre. Det kan med fördel finnas tydligare en beskrivning av stöd som är särskilt angeläget för, eller riktat till äldre personer. Det kan också omfatta en tydligare beskrivning av äldre anhörigvårdares situation.

Risken för ohälsa ökar i relation till omfattningen av den omsorg som ges. Äldreförvaltningen vill betona vikten av att ha en dialog med anhöriga för att uppmärksamma behov av stöd för att minska deras fysiska och psykiska belastning. Det är även viktigt att detta behov uppmärksammas i ett tidigt skede. Äldreförvaltningen anser därför att förebyggande och uppsökande arbetssätt med fördel kan

belysas mer i programmet då många anhöriga, ofta äldre, kan dröja länge innan de ber om hjälp och stöd.

Programmet har i avsnitt fyra en tydlig beskrivning av målgrupper och perspektiv. Det är positivt att programmet beskriver hur behoven och situationen kan se ut för de olika målgrupperna som kan vara föremål för anhörigstöd. Äldreförvaltningen anser dock att när det gäller anhöriga till personer som är äldre behöver perspektivet breddas då det kan finnas ytterligare faktorer, utöver demenssjukdom, som kan vara specifikt för målgruppen och vara orsak till anhörigstöd. Likaså bör de insatser som föreslås breddas något i detta stycke då fler insatser kan ha betydelse för att minska anhörigas upplevda belastning.

Avsnitt fem, som beskriver stöd till anhöriga och hur den anhörige kan komma i kontakt med socialtjänsten, är i linje med äldreförvaltningens inställning. Tydliggörande av närståendes roll, som att få information och att ansöka om hjälp och stöd, är positivt. Som ett led i att staden ska ge likvärdigt stöd ser äldreförvaltningen ett behov av att i programmet ge en tydligare beskrivning av innehållet och eventuella målgrupper för vad staden kan erbjuda som direkt eller indirekt stöd. Det kan inkludera en beskrivning av goda och evidensbaserade arbetssätt som socialtjänsten kan använda.

Organisering av utförandet av stödet till anhöriga, innehåller som förvaltningen ser det delar som leder till förbättringar och utveckling av stödet till anhöriga. Det basutbud av service, råd och stöd som föreslås i programmet svarar mot de behov som framkommit i utredning, utvärdering och de utvecklingsdiskussioner som förts under föregående programperiod.

Programmet beskriver framför allt arbetssätt som utgår från fysiska möten. Äldreförvaltningen vill mot bakgrund av restriktioner till följd av pågående pandemi uppmärksamma behovet av att utveckla och öka användandet av digitala arbetssätt i linje med hur stadsdelsförvaltningarna redan har anpassat utbudet. Det kan exempelvis vara en plattform för digitalt café eller kunskapsspridning genom poddar. Äldreförvaltningen anser därför att basutbudet med fördel kan kompletteras genom att skapa ett fjärde område som berör digitalisering. Likaså kan åtgärdslistan kompletteras och inkludera utveckling av digitaliserade generella insatser.

Vad gäller den föreslagna åtgärdslistan vill äldreförvaltningen särskilt lyfta fram de arbetssätt som rör information samt effektivisering av planering, spridning och uppföljning av generella insatser. Information till anhöriga kan med fördel utvecklas till en portal för stadsgemensam samt stadsdelsspecifik information inklusive tillgång till framtida gemensamma digitala insatser. Möjligheten att integrera portalen i digitala arbetssätt för planering, spridning och uppföljning av generella insatser bör ses över.

Äldreförvaltningen ser avslutningsvis gärna att stadens fackförvaltningar ges en aktiv roll i kunskapsdelning och förvaltning av strukturer och system som stödjer etableringen av basutbud.

Bilaga

Remiss av Stockholms stads program för stöd till anhöriga 2021-2024.